

Enige kengetallen ter bepaling van het effect op het verdienend vermogen van de Achterhoek van regionale beleidsconcepten

Inleiding

Het bruto binnenlands product (BBP) van een land of regio is de som van alle binnenlands geproduceerde goederen en diensten. De economische prestatie van een land of regio en het welvaartsniveau van de bevolking worden veelal uitgedrukt in het kengetal 'bruto binnenlands product per hoofd van de bevolking'.

In het COROP-gebied Achterhoek¹ bedroeg het BBP per inwoner in 2009 € 26.420². In de notitie 'Huiswerk Achterhoek 3^e werkconferentie van de 9^e Eo Wijersprijsvraag' wordt gefilosofeerd over de vraag hoe deze ratio – ofwel het verdienend vermogen van de regio – kan worden verhoogd. Daartoe worden vier thema's c.q. kansen benoemd:

- Landbouw
- Groene maakindustrie
- Duurzame bouwnijverheid
- Klimaat-/energieneutrale, zelfvoorzienende regio

Er wordt in de notitie nog niet in termen van concrete projecten gesproken maar alleen op een hoog abstractieniveau over conceptuele uitgangspunten. Dit betekent dat ook over het daaraan verbonden 'verdienend vermogen' alleen in algemene zin iets kan worden opgemerkt. Met behulp van het begrip elasticiteiten³ leidt dit tot de volgende vraagstelling:

Wat is het effect op het 'bruto binnenlands product per hoofd van de bevolking' indien de productie van de landbouw / industrie / bouwnijverheid of de energiezelfvoorziening met 1% toe- of afneemt.

¹ BBP-gegevens zijn alleen beschikbaar op COROP-niveau en niet op WGR-niveau. Nederland wordt ten behoeve van de ruimtelijke en regionaal-economische planning door het CBS onderverdeeld in 40 regio's, de zgn. COROP-gebieden. Dit zijn geen bestuurlijke regio's maar administratieve eenheden die zijn samengesteld aan de hand van de functionele samenhang tussen één of meer centrale plaatsen en het ommeland. Voor Gelderland levert dat vier herkenbare entiteiten op: de Veluwe, de Achterhoek, Arnhem-Nijmegen en Rivierenland.

² Regionaal Economische Jaarcijfers, CBS Statline november 2011

³ Een elasticiteit brengt tot uitdrukking in welke mate een grootheid reageert op de verhoging of verlaging van een andere grootheid.

Uitkomsten voor de landbouw, de industrie en de bouwnijverheid

	huidig productieniveau per sector ⁴ (mln euro) Achterhoek (COROP), 2008	effect op 'BBP per inwoner' van een verandering van 1% van de huidige productie ⁵ (cp)	
		in euro's	in %
Landbouw	1.000	9	0,03
Industrie	7.688	56	0,21
Bouwnijverheid	2.146	20	0,08

Bron basisgegevens: CBS; Raming elasticiteiten: BEO, Provincie Gelderland

Wanneer verzilvering van de kansen voor de landbouw zoals die worden geschetst in de notitie 'Huiswerk Achterhoek' zouden leiden tot een productiestijging van bijvoorbeeld 10% dan leidt dit tot een verhoging van het 'BBP per inwoner' van € 90, hetgeen neerkomt op een toename van 0,3%. Uit dit rekenvoorbeeld wordt duidelijk dat een substantiële productieverhoging in de landbouw slechts leidt tot een marginale toename van het verdienend vermogen van de regio. Het verbeteren van de perspectieven van de landbouw in de Achterhoek is dan ook niet in de eerste plaats van belang voor de regionale welvaartspositie maar schuilt veel meer in de afgeleide effecten, zoals de landschappelijke inrichting en de instandhouding daarvan. Hoewel bijna het drievoudige zijn ook de effecten van een verhoging van de bouwproductie maar van beperkte betekenis voor het verdienend vermogen van de regio. De relatief grote omvang van de industriesector brengt met zich mee dat een substantiële productieverhoging in deze sector wel een wezenlijke toename laat zien van het 'BBP per inwoner' (ruim 2% bij een productiestijging van 10%). Maar ook hier geldt dat een verhoging van de overlevingskansen van de industrie niet alleen voor het verdienend vermogen van de regio van belang is maar op de lange termijn vooral ook voor andere regionale doelen en ambities zoals bv. voor de diversificatie van de economie en als randvoorwaarde om verder te kunnen transformeren naar een hoogwaardige kenniseconomie.

Uitkomsten verhoging zelfvoorzieningsgraad energie

De totale kosten van de energievraag (exclusief de door particulieren en bedrijven zelf opgewekte energie) in de Achterhoek kan geschat worden op ruim 900 miljoen euro. Deze bestedingen vloeien voor het leeuwendeel naar de regio's in Nederland waar de energie wordt geproduceerd of ingekocht en blijven dus niet in de Achterhoek. Een klein deel slaat wel neer in de Achterhoek, zoals de handelsmarges op de verkochte brandstoffen voor motorrijtuigen en de toegevoegde waarde van de in de regio gevestigde nutsbedrijven. Wanneer een deel van de energievraag in de regio zelf zou worden opgewekt dan blijft de initiële productiewaarde in de regio en leidt dit tot een verhoging van het 'BBP per inwoner'.

⁴ De totale productie gesommeerd over alle sectoren in de Achterhoek bedraagt 21.487 miljoen euro, de daarmee samenhangende toegevoegde waarde (dit is bij benadering gelijk aan het BBP) bedraagt 9.625 miljoen euro.

⁵ De initiële productiestijging van 1% is met behulp van een Input/Output-model doorgerekend op de indirecte effecten. Voorts is aangenomen dat de helft van de Gelderse indirecte effecten in de Achterhoek blijft en dat de rest weg lekt naar overig Gelderland. De omrekenfactor van productie naar toegevoegde waarde is per sector ontleend aan de Regionale Jaarcijfers van het CBS.

	productiewaarde energieverbruik in miljoenen euro's (excl. zelfopwekking), Achterhoek (COROP), 2007	effect op 'BBP per inwoner' per % zelfopwekking ⁶ (cp)	
		in euro's	in %
Energievraag	910	11	0,04
Bron basisgegevens: CBS; Raming elasticiteit: BEO, Provincie Gelderland			

Uit dit overzicht kan worden afgeleid dat een toename van de energiezelfvoorzieningsgraad van 10%-punten gepaard gaat met een toename van het 'BBP per inwoner' van 0,4%. Ook in dit geval zijn de effecten op het verdienend vermogen van de regio marginaal. De betekenis van energietransitie blijkt dus niet zo zeer uit de directe economische effecten maar moet vooral ontleend worden aan de effecten voor het klimaat, het scheppen van nieuwe kansen voor de landbouw en de innovatie-uitdaging voor de industrie.

Slotwoord

Uit het voorgaande is gebleken dat een substantiële productiestijging in de vier getraceerde kansgebieden niet altijd leidt tot een aansprekende verhoging van het verdienend vermogen van de regio. Dit komt omdat de kansgebieden een (beperkt) deel van de totale economie betreffen maar de effecten in de ratio 'BBP per hoofd van de bevolking' worden omgeslagen over de totale bevolking. Dan resulteert al gauw een klein bedrag. De betekenis van vernieuwingen moet dan ook niet gezocht worden in het onmiddellijke effect op het verdienend vermogen van de regio nu, maar bestaat uit het verbeteren van de overlevingskansen van de sector op lange termijn. Behoud van de landbouw in de Achterhoek bijvoorbeeld is weliswaar van belang voor de economie, maar voor het landschap, het toerisme en de maatschappelijke structuur is zij van beslissende betekenis. De teloorgang van de industrie zou een einde maken aan alle ambities op het gebied van innovatie en kenniseconomie en zonder energietransitie wordt het klimaatprobleem onbeheersbaar.

26 augustus 2010

Geactualiseerd 30 november 2011

Menno Walsweer
Bureau Economisch Onderzoek
Provincie Gelderland

⁶ De initiële productie is met behulp van een Input/Output-model doorgerekend op de indirecte effecten. Voorts is aangenomen dat de helft van de Gelderse indirecte effecten in de Achterhoek blijft en dat de rest weg lekt naar overig Gelderland. De omrekenfactor van productie naar toegevoegde waarde is gebaseerd op het algemeen gemiddelde voor de totale Achterhoekse economie (Regionale Jaarcijfers, CBS).

Bijlage werkgelegenheid 2011, per sector (sbi 2008, WGR Achterhoek)

		Bedrijven	Banen	structuur (totaal =100%) Bedrijven	structuur Banen
A	Landbouw, bosbouw en visserij	3.400	7.370	15,1%	5,3%
B	Winning van delfstoffen	0	40	0,0%	0,0%
C	Industrie	1.420	23.770	6,3%	17,1%
D	Productie, distributie, handel in elektriciteit en aardgas	10	140	0,0%	0,1%
E	Winning/distributie van water; afval(water)beheer, sanering	40	660	0,2%	0,5%
F	Bouwnijverheid	2.330	11.340	10,3%	8,2%
G	Groot- en detailhandel; reparatie van auto's	4.490	25.500	19,8%	18,4%
H	Vervoer en opslag	430	6.620	1,9%	4,8%
I	Logies-, maaltijd- en drankverstreking	840	6.260	3,7%	4,5%
J	Informatie en communicatie	670	2.140	2,9%	1,5%
K	Financiële instellingen	220	1.640	1,0%	1,2%
L	Verhuur van en handel in onroerend goed	220	830	1,0%	0,6%
M	Advisering, onderzoek, special. zakelijke dienstverlening	2.870	6.920	12,7%	5,0%
N	Verhuur van roerende goederen, overige zakel. dienstverl. Openbaar bestuur, overheidsdiensten, sociale	810	4.460	3,6%	3,2%
O	verzekeringen	70	3.800	0,3%	2,7%
P	Onderwijs	790	8.550	3,5%	6,2%
Q	Gezondheids- en welzijnszorg	1.860	23.710	8,2%	17,1%
R	Cultuur, sport en recreatie	790	2.360	3,5%	1,7%
S	Overige dienstverlening	1.360	2.730	6,0%	2,0%
		22.610	138.830	100,0%	100,0%

Bron: PWE-Gelderland 2011

Bijlage productie en toegevoegde waarde 2007, per sector (sbi'93, corop Achterhoek)

	Productie mln euro	TGW mln euro	productie structuur in %	TGW structuur in %
Landbouw, bosbouw en visserij	964	287	4,7	3,1
Delfstoffenwinning	6	3	0,0	0,0
Voedings- en genotmiddelenindustrie	2014	329	9,9	3,5
Textiel- en lederindustrie	213	59	1,0	0,6
Papierindustrie	630	172	3,1	1,8
Uitgeverijen en drukkerijen	437	218	2,1	2,3
Aardolie-industrie	0	0	0,0	0,0
Chemische industrie	135	27	0,7	0,3
Rubber- en kunststofindustrie	185	52	0,9	0,6
Basismetalenindustrie	304	44	1,5	0,5
Metaalproductenindustrie	1007	294	4,9	3,2
Machine-industrie	852	306	4,2	3,3
Elektrotechnische industrie	428	123	2,1	1,3
Transportmiddelenindustrie	153	43	0,7	0,5
Overige industrie	x	x		
Energie- en waterleidingbedrijven	x	x		
Burgerlijke- en utiliteitsbouw	1137	380	5,6	4,1
Grond-, water- en wegenbouw	189	64	0,9	0,7
Overige bouwnijverheid	613	292	3,0	3,1
Groothandel	1169	730	5,7	7,8
Detail-, autohandel en reparatie	1106	607	5,4	6,5
Horeca	413	201	2,0	2,2
Vervoer over land	573	289	2,8	3,1
Vervoer over water en door lucht	5	2	0,0	0,0
Dienstverlening t.b.v. vervoer	125	49	0,6	0,5
Post en telecommunicatie	151	86	0,7	0,9
Banken	313	132	1,5	1,4
Verzekeringswezen en pensioenfondsen	62	32	0,3	0,3
Financiële hulpactiviteiten	84	62	0,4	0,7
Verhuur van en handel in onroerend goed	1318	921	6,5	9,9
Zakelijke dienstverlening	1455	905	7,1	9,7
Openbaar bestuur en overheidsdiensten	849	479	4,2	5,1
Gesubsidieerd onderwijs	497	390	2,4	4,2
Gezondheids- en welzijnszorg	1284	955	6,3	10,3
Milieudienstverlening	236	87	1,2	0,9
Cultuur, sport en recreatie	246	91	1,2	1,0
Overige dienstverlening	285	176	1,4	1,9
Alle economische activiteiten	20403	9306	100,0	100,0

Bron: REJ, CBS

Gemeentelijke indeling COROP en WGR

Gemeente	COROP	WGR
Aalten	ja	ja
Berkelland	ja	ja
Bronckhorst	ja	ja
Brummen	ja	nee
Doetinchem	ja	ja
Lochem	ja	ja
Montferland	ja	ja
Oost Gelre	ja	ja
Oude IJsselstreek	ja	ja
Winterswijk	ja	ja
Zutphen	ja	nee